

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΡΙΤΣΟΥ.

Ἡ περίπτωση Γιάννη Ρίτσου εἶναι ἀπό τις ἐλάχιστες ἐνεῖνες περιπτώσεις δημιουργῶν πνευματικῶν ἀξιῶν ποῦ ἀναγνωρίστηκαν καί τιμῆθηκαν διεθνῶς ἐνῶ ἀκόμη βρῖσκονταν στό ἀπόγειο τῆς δραστηριότητάς τους. Σύμφωνα μέ ἀνελλιπῆ στοιχεῖα μονάχα τό 1978 κυκλοφόρησαν (ἢ πρόκειται νά κυκλοφορήσουν στούς προσεχεῖς λίγους μῆνες) ἕξη βιβλία τοῦ ποιητῆ στήν Σοβιετική Ἑνωση (δυό στά ρωσιῖά, ἕνα στά οὐκρανιῖά, ἕνα στά Μολδαβιῖά, ἕνα στά Λευκορωσιῖά καί ἕνα στά Γεωργιανῖά) καί τέσσερα στίς ΗΠΑ. Στό Παρίσι κυκλοφόρησε μέσα στόν χρόνο τό 26ο βιβλίου τοῦ Ρίτσου καί ἐτοιμάζονται ἄλλα τέσσερα. Στήν Ἰταλία κυκλοφόρησαν τό 1978 τά "12 ποιήματα γιά τόν Καβάφη" καί στήν Τεργέστη ἔγινε μιᾶ καταπληκτική ἐκδόση ἐνός ἀνείδωτου ποιήματος τοῦ Γ.Ρ. τοῦ "Ἀρχαίου Φρουρίου" μέ τρεῖς πρωτότυπες χαλιογραφίες. Ἀνθολόγηση τοῦ ἔργου Ρίτσου ἔγινε πέρυσι στήν Λαοκρατική Γερμανία καί Βουλγαρία. Καί ὁ κατάλογος συνεχίζεται.

Εἶναι γεγονός ὅτι στίς μέρες μας δέν ὑπάρχει διεθνῶς ἄλλος πλεονάζων ἀποδεικτός ποιητής ἀπό τόν Γιάννη Ρίτσο. Δέχονται τόν Ρίτσο παντοῦ σ' ὅλα τά μῆνη καί τά πλάτη, τόν δέχονται καί τόν ἀποστηθίζουν καί τόν μελετοῦν κἀνοντας τόν φλόμπουρο ἀγῶνα ἐνεῖνοι ποῦ παλεύουν στήν πρωτοπορεία τῶν λαῶν τους γιά τήν ἐκβάθρυν ἀναδιάρθρωση τῆς, τόν δέχονται ὅμως καί τόν μελετοῦν καί διανοοῦμενοι μέ ἀπλῶς μιᾶ διάθεση ἀναζήτησης καί ἀμφισβήτησης ποῦ δέν προχωροῦν μέχρι τέλους.

Κάποτε μούλεγε ὁ Ρίτσος: Διαφορετικοί ἄνθρωποι μέ βλέπουν ἀπό διαφορετική σκοπιά.

Οἱ Γάλλοι αἰσθητικοί λ.χ. βλέπουν τήν κοινωνικότητα τῆς ποίησης μου μέσα ἀπό τήν αἰσθητική τῆς καταξίωση. Κε' οἱ Ἀγγλοὶ στέκονται στόν στοχασμό καί τήν φιλοσοφικότητα τοῦ στίχου μου.

Ἐχουν σημασία ἴσως ὀρισμένες γνῶμες: Ὁ μέγας φίλος του, Λοῦι Ἀραγιόν, ποῦ ἀπό παλιά ἀποκάλεσε τόν Ρίτσο τόν μεγαλύτερο ζῶντα ποιητή, βλέπει στήν ποίησή ^{του} τόν "συγυλονισμό μιᾶς ἀποκάλυψης", πρόκειται, τονίζει, γιά τήν "ἀποκάλυψη ἐνός ἀνθρώπου καί μιᾶς χώρας, τά βάθη ἐνός ἀνθρώπου καί τό βάθος μιᾶς χώρας...." "Στόν Ρίτσο παρατηρεῖ - τό βάθος βρῖσκεται πάντα μέσα στήν ἀπλότητα τῶν πραγμάτων".

Ἡ "Οὐμανιτέ" γράφει πῶς ὁ Ρίτσος "ξέρει τήν τέχνη νά μάς ἀρπάζει ἀπ' τό λαιμό, χωρίς ρητορικὴ, χωρίς φανταχτεράδα..." Καί ἡ "Μόντ" διακηρύσσει: "Ἐπάρχει σήμερα ἕνας "οἰκουμενικός Ἕλληνας" τ' ὄνομα τοῦ Γιάννη Ρίτσος".

Ο Άγγλος κριτικός Πήτερ Λέβι γράφει στο "Τάϊμς Λίτεραρ": "Αυτό που τελικά αποκομίζει κανείς απ'τήν ποίηση του Ρίτσου είναι ή αίσθηση τής γαλήνης, μιᾶς γαλήνης που είναι προνόμιο ἐπεινων μόνο τῶν ποιητῶν που ἔχουν ζυμθεῖ μέ τήν πραγματιότητα, που τῆς ἔχουν δοθεῖ ὀλδφυχα καί που ἔξω απ'αὐτή τίποτα δέν τούς ἱκανοποιεῖ".

"Βλέπω (τόν Ρίτσο) ἕνα πολύ δυνατό ποιητή, πυκνό καί πιυρό. Τό καινούριο βρῖσεται στήν γλώσσα του που πῆρε ἔξαιρετική δύναμη".

Ο κριτικός Λήτερ Σιούτ γράφει στήν ἔφημερίδα "Ντίε Τάγι": "Στό πλῆθος τῶν εἰδόνων καί στήν δυναμιότητα του στίχου ὁ Ρίτσος μοιάζει συχνά μέ τόν Πάμπλο Νερούτα. Ἄλλά σάν λυρικός, σάν σοσιαλιστής λυρικός εἶναι μοναδικός στήν παγκόσμια λογοτεχνία".

Ο ἴδιος ὁ Πάμπλο Νερούτα ὅταν ἔγινε λόγος γιά τήν βράβευση του μέ τό Νόμπελ εἶχε πεῖ πῶς ὠπῆρχε ἕνας ἄλλος, που τάξιζε περισσότερο, κι'αὐτός ἦταν ὁ Γιάννης Ρίτσος. Καί γιά νά περάσουμε στίς κρίσεις στόν ἑλληνικό πνευματικό χῶρο ἀξιζει ἐδῶ νάναφερτοῦμε σέ μερικές ἀπό τίς ἀπαντήσεις πούδωσε ὁ γνωστός κριτικός καί καθηγητής του Ἄριστοτελείου Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης Γ.Π.Σαββίδης στό ἐρώτημα τί εἰδόμεσε στήν ἑλληνική ποίηση ὁ Γιάννης Ρίτσος. Καί τοῦτο στήν διάρκεια τῆς τελετῆς γιά τήν ἀνακήρυξη του Ρίτσου σάν ἐπίτιμου διδάκτορα του Πανεπιστημίου.

Τό ὅτι ἡ ποσότητα δέν εἶναι ἀσυμβίβαστη μέ τήν ποιότητα.

"Ἡ ἀστείρευτη ροή τῆς ποίησης του ἐλέγχεται καί διῦλίζεται συνεχῶς ἀπό τήν ἄγρυπνη, ξύπνια καλλιτεχνική καί κοινωνική συνείδηση του ποιητῆ".

Τό ὅτι "ἡ κοινωνική ἢ καί πολιτική ποίηση δέν εἶναι καταδικασμένη νά κινεῖται ἀνάμεσα στήν ἀρνητική σάτιρα ἢ στήν ἐπικαιρικῆ, κομματική συνθηματολογία".

Τό ὅτι κατάθεσε τήν ἐμπειρία μιᾶς ὀλδιληρης ζωῆς κι'ένος ὀλδιληρου κόσμου μέσα ἀπό τήν καταγραφή "χιλιάδων εἰδόνων, ἀντικειμένων, χειρονομιῶν καί στιγμιότυπων τῆς καθημερινῆς ζωῆς", ὄλων φορτισμένων συναισθηματικά.

Τό ὅτι τό αἶσθημα τῆς συντροφικότητας που τόν διακατέχει τόν ἔσπρωξε στήν μεγαλύτερη δυνατή φραστική ἀπλότητα καί κυριολεξία χωρίς νά φτωχύνει τήν γλώσσα ἢ ν'ἀμβλύνει τήν ὑποβολή της.

Τό ὅτι ἀνακάλυψε πῶς οἱ σημερινοί ποιητές ἀναγκάζονται νά φτιάχνουν τίς φράσειςτους πάνω στό πρότυπο τῆς σιωπῆς μέ ὅλες τίς δυνατότητες που προσφέρει ὁ πλάγιος λόγος.

"Ἐνα ἀπό τά οὐσιωδέστερα ὅμως στοιχεῖα στό ὄλο θέμα Ρίτσου, κι'αὐτό τό τονίζει κι'ὁ Γ.Π. Σαββίδης, εἶναι τό γεγονός τῆς ἐνεργη-

τιμῆς παρουσίας τοῦ ποιητῆ στίς πιά κρίσιμες ὥρες τοῦ "Ἔθνους, εἶναι τό γεγονός ὅτι μέ τό ἔργο του δημιούργησε μιὰ ἰσοτιμία ἀνάμεσα στόν ποιητή καί τόν λαό του.

Ὁ Ρίτσος ὑπῆρξε πάντα ἕνα ὑπόδειγμα μαχητή - δημιουργοῦ, πού ποτές δέν συμβιβάστηκε οὔτε σάν ἄνθρωπος, οὔτε σάν δημιουργός, ὑπῆρξε πάντα ἕνα λαμπρό ὑπόδειγμα κομμουνιστή, δημιουργοῦ, πού κατορθώνει μέ μετουσιώσει καλλιτεχνικά τήν πραγματικότητά, τό ἰδεολογικό του πιστεύω. Καί τοῦτο σέ τέτοιες ἀτόφιες μορφές καί μ' ἕνα τέτοιο ἐπιπληκτικό πλούτο εἰδῶν πού δημιουργοῦν ἀφ' ἑαυτῶν ἕνα ὀλόκληρο τρισδιάστατο ἰδῆμα, τόν ἰδῆμα τοῦ Ρίτσου. "Ἐνα ἰδῆμα κρυστάλλινα καθαρό, προσιτό καί κατανοητό ταυτόχρονα ὅμως καί βαθειά μυστηριακό, μέ ἀνοίγματα (καί ὑπαινιγμούς) πρός ἀναρίθμητους ἄλλους ἰδῆματα. Διαβάζοντας ἢ ἀκριβέστερα μελετώντας Ρίτσο ἔχεις ἐνεῖνη τήν αἴσθησι πού δίνει στόν ἄνθρωπο ἡ ἀνακάλυψη τοῦ καινούριου. Ἐνός καινούριου πού δέν εἶναι ἐντελῶς ξένο, ἀδιάφορο, ἀλλά δικό, κοντινό, κομμάτι τῆς ζωῆς μόνο πού δέν τόξερεις, δέν τῶρες συνειδητοποιήσει πιά πρίν. Οἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Ρίτσου δέν εἶναι ἐπιτός τόπου καί χρόνου, δέν εἶναι ἀπόκοσμες, βρίσκονται μέσα μας, τριγύρω μας, στήν καθημερινότητα μας. Κι' εἶναι στά χέρια τοῦ καθενός νά τίς βρεῖ, νά τίς ἐπισημάνει. "Ἐτσι τά ἀπλά πράγματα γίνονται ταυτόχρονα πολυσύνθετα, οἱ μικρές ἀσήμαντες ἀλήθειες γίνονται μεγάλες καί πολυσήμαντες χάρις σ' ἐνεῖνη τήν μαγική ἰκανότητα τοῦ ποιητῆ νά τέμνει τά πράγματα στά "ἔξ ὧν συνετέθησαν" καί ταυτόχρονα νά τά ἐπανασυνθέτει σέ ἀδρά πλάνα κα' ἀνάλογα μέ τό πῶς ὁ ἴδιος θά τά ἤθελε. "Ἐτσι ὁ σοφιστικισμός μιὰ μέθοδος ποῦχε ἐξαντλήσει τά περιθώρια της κα' εἶχε ὀδηγηθεῖ σέ ἀδιέξοδο, μετατρέπεται στά χέρια τοῦ Ρίτσου σέ μέσο πού ὑπηρετεῖ τοῦς καλλιτεχνικούς του στόχους. Ὁ ἐφιαλτικός ἰδῆμα τῆς σήμερον, ὁ διαλυμένος καί γεμάτος ἀπειλές ὀδηγεῖ ἢ μάλλον μπορεῖ νά ὀδηγήσει σέ μιὰ νέ ἀνασύνθεσι. Καί μέσα καί πάνω ἀπ' ὄλ' αὐτά ἐνεῖνος ὁ ἤρεμος, ὁ ὄλο ἀξιοπρέπεια λόγος τοῦ ποιητῆ, ἕνας λόγος πού ὑποβάλλει μέσα ἀπό τήν τραγικότητα τοῦ ἰδῆματος πού πλάθει μιὰ αἴσθησι δύναμης καί αἰσιοδοξίας.

Κι' εἶναι ἐδῶ ἀκριβῶς ὅπου βλέπουμε στήν πράξι τῆς αἰσθητικῆς καταξίωσης τό πῶς ταξικά τοποθετημένος, ὁ Κομμουνιστής Ρίτσος γίνεται καθολικός καί οἰκουμενικός, γίνεται ἐκφραστής πανανθρώπων ἰδεῶν.

Ἀπό τά μέσα ἀδόμη τοῦ περασμένου αἰῶνα οἱ θεμελειωτές τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ εἶχαν ἀναπτύξει τήν θέσι ὅτι ἡ ἐργατική τάξι ἀπελευθερώνοντας τόν ἑαυτό της ἀπελευθερώνει ταυτόχρονα κα' ὄλα τάλλα καταπιεζόμενα κοινωνικά στρώματα κα' ὅτι οὐσιαστικά ἡ ἐργατική τάξι δέν παλεύει μονάχα γιά τόν ἑαυτό της. Αὐτή ἡ τεμνηρωμένη ἐπιστημονικά θέσι χρειάστηκε ὀπωσδήποτε καιρό γιά νά συνειδητοποιηθεῖ

πλήρως και χρειάστηκε όπωσδήποτε πολύ περισσότερο χρόνο για να βρεί την έκφραση της μέσα στον χώρο της τέχνης. Τα έργα των πρωτοπόρων δημιουργών της λεγόμενης σοσιαλιστικής τέχνης ή της τέχνης που διαπνέδονταν από τα ιδανικά της ανερχόμενης τάξης κινούνταν κυρίως μέσα σ'ένα χώρο πολιτικής σάτιρας και άρνησης του παλιού για τό όποιο ή ιστορία είχε έιδώσει ήδη την απόφαση της. "Έπρεπε να περάσουν χρόνια, να περάσει ό καπιταλισμός στο άνωτερο στάδιο του τον ίμπεριαλισμό - τό προοίμιο των επαναστάσεων -, να φουντώσουν τά εργατικά κινήματα και ν'ανδρώσουν τά ιδέματα της πρωτοπορείας, να γίνει ό Σοσιαλισμός πραγματικότητα σ'ένα μεγάλο μέρος του πλανήτη για να ξεφύγει ή καινούρια τέχνη πέρα από τό σημείο έκκλισης της, να γίνει από θεωρία ζωντανή πράξη και να διεισδύσει σ'όλοκληρο τό σύστημα των κοινωνικών σχέσεων. 'Ο Ρίτσος έκανε τον άθλο αυτό και έδω βρίσκεται ή μεγάλη του συμβολή όχι μονάχα στα ελληνικά γράμματα αλλά και στην παγκόσμια επαναστατική λογοτεχνία.

'Ο Μάριος Αυγέρης έπεσήμανε απ'άφορμή την ποίηση του Ρίτσου αυτό άκριβώς τό εύρος που πήρε ή κοινωνική ποίηση σαν άποτέλεσμα της άνόδου του επαναστατικού κινήματος. 'Η επανάσταση, οι ιδέες της, οι καινούριες σχέσεις που δημιουργεί, ή καινούρια ήθική και ό καινούριος διαλεκτικός τρόπος προσέγγισης των πραγμάτων, ή αίσιοδοξία που στηρίζεται πάνω στην ιστορική προοπτική όλ'αυτά μετουσιώνονται στον Ρίτσο σε αισθητικές αξίες που δρασηλούν τά σύνορα, σμίγουν τον κόσμο, δένουν τά φαινομενικά ασύνδετα πράγματα.

"Όσα και να πεις όμως για τον Γιάννη Ρίτσο είναι τόσο λίγα, τόσο λειψά, τόσο φτωχά! Θυμάμαι ύστερα από κάθε συνάντηση μαζί του και όταν προσπαθοῦσανά συλλάβω τό κύριο της συζήτησης πόσο δύσκολο μου ήταν να θέσω σ'ένα πλαίσιο τά πράγματα. 'Ένείνο που χαρακτηρίζει την ποίηση Ρίτσου, ό πλάγιος λόγος οι άπειρες προεκτάσεις και δυνατότητες που περιλαμβάνει ή καιρία λέξη, υπάρχει έν πολλοίς και στην προσωπική του βιβλία με τον ποιητή. Μιλώντας μαζί του πάνω σε όποιοδήποτε θέμα και τό πιο μικρό και άσήμαντο άκίδα νιώθεις πως σιγά - σιγά ανοίγουν οι όρίζοντες, τά σύνορα μετατοπίζονται, διευρύνεται ό κόσμος και τό κυριώτερο άποικα νεῦρο και νόημα. 'Η σοφία του βγαλμένη μέσα από μια προσωπική βασανιστική ζωή και από τό οργανικό του δέσιμο με την καρδιά των περιπετειών του έθνους προβάλλει και στα μεγάλα και στα μικρά.

'Ο μεγάλος αυτός ποιητής της 'Ελλάδας γιορτάζει φέτος, την 1ην του Μάη, σημαδική μέρα, τά 70χρονα του. 'Η επέτειος αυτή που στην 'Ελλάδα θα γίνει σημείο αναφοράς του λαού στους πολύχρονους

ἀγῶνες του, πῆς θυσίες του, τίς ἡττες του, τίς νίκες του καί τοὺς
δραματισμοὺς του θά τὴν τιμήσουμε κι' ἐμεῖς ἐδῶ στὸ νησί μ' ἓνα ἰδιαί-
τερο ἐπιβλητικὸ τρόπο γιατί ὕστερα ἀπὸ πρόσκληση τοῦ Ἰπουργοῦ Παι-
δείας κ. Σοφριανοῦ ἡ Κύπρος θά φιλοξενήσῃ ἐπίσης τὸν Γιάννη Ρίτσο,
πού δέν χάρισε ἀπλῶς στὸν λαὸ μας τὸν "Ἀποχαιρετισμὸ" του καί τὸν
"Ἕμνο καὶ Θρῆνο" ἀλλὰ καί πού στὰ τελευταία χρόνια μετέφερε μέ
τὸ κῦρος του τὴν Κύπρο παντοῦ ὅπου πῆγε ἢ ὅπου τούλαχε νά στείλει
μηνύματα. Τὸν καλωσορίζουμε ἀπὸ καρδιάς.

Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀμεση ἐπαφὴ τοῦ Ρίτσου καί τῆς Κύπρου μας ^{θά} προσέλθει
ὅπωςδῆποτε μιὰ καινούρια γέννα.

Π. Παιονίδης.